

דומה למינות, וכשם שהפורש ממינות מת כך הפורש מדביקות חזקה לזנות — מת.

כשסיפרו הדברים לפני רבי — **ככה רבי**. ואמר: **יש קונה עולמו עולם הבא בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת של תשובה**.

ועוד אמר רבי: **לא דיין אינו די לבעלי תשובה שמקבלין אותן בתשובה, אלא שקורין אותן "רבי"**. שהרי הבת קול אמרה "רבי" אלעזר בן דורדיא.

הגמרא ממשיכה לספר בענין ההרחקה ממינות ומזנות.

רבי הניחא ורבי יונתן הוּו קאזלי באורחא הלכו לדרכס. מטו הגיעו להנחו תרי שבילי לשני שבילים המתפצלים, שביל חד — פצי היה פתוח אפיתחא לפתח דעבודת כוכבים, ושביל חד — פצי היה פתוח אפיתחא לפתח דבי זונות. ודנו ביניהם: איזה מהם עדיף להימנע מללכת דרך שם.

אמר ליה אמורא חד לחבריה: **ניזיל נלך אפיתחא דעבודת כוכבים**

דנכים יצריה כי היצר לעבוד עבודה זרה ^{א-ז} כבר נשחט על ידי אנשי כנסת הגדולה [כמבואר במסכת סנהדרין — סד א]. והתכוון לומר: עדיף ללכת בדרך זו שלא נכניס עצמנו בנסיון עבירה, מאשר ללכת בדרך של בית הזונות, שמא ישלוט בנו יצר הרע.

אמר ליה אידיך האמורא השני: אדרבה! **ניזיל נלך אפיתחא דבי זונות, ונכפייה ליצרין ונכוף את יצרנו, ונמנע מהרהור עבירה, ונקבל על כפייה זו — אנרא שכר**.

לרחמים. **שנאמר** [ישעיה נד] **"כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה"**.

אמר "שמים וארץ בקשו עלי רחמים!"

אמרו "עד שאנו מבקשים עליך — נבקש על עצמנו". **שנאמר** [ישעיה נא] **"כי שמים כעשן נמלחו, והארץ כבגד תבלה"**.

אמר "חמה ולבנה בקשו עלי רחמים!"

אמרו לו "עד שאנו מבקשים עליך — נבקש על עצמינו". **שנאמר** [ישעיה כד] **"וחפרה הלבנה ובושה החמה"**.

אמר "כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים!"

אמרו לו "עד שאנו מבקשים עליך — נבקש על עצמינו". **שנאמר** [ישעיה לד] **"ונמקו כל צבא השמים"**.

אמר אלעזר בן דורדיא: אם אין מי שיבקש עלי רחמים — **"אין הדבר תלוי באחרים אלא בי"** ואני בעצמי צריך לבקש עלי רחמים!

הניח ראשו בין ברכיו, ונעה בכביה עד שיצאה נשמתו!

יצתה בת קול ואמרה "רבי אלעזר בן דורדיא תשובתו התקבלה, והוא מזומן לחיי העולם הבא!"

ומקשינן: [והא חכא בעבירה הוה פרישתו היתה מזנות — ומת?]

ומתצינן: התם אצל רבי אלעזר בן דורדיא נמי, כיון דאביק בה טובא שהיה קשור מאוד לעבירה — **כמינות דמיא הרי הוא**

אי הכי אם כן נדרשת הדרשה, קשה "זימיה" מיבעי ליה, היה צריך להיאמר "זימיה" תשמור עליך. ולמה כתוב "מזימיה" עם מ"ם.

ענה להם רבא: לא זו דרך הדרשה, אלא הכי קאמר: [גירסת הב"ח: מזימיה] מדבר זימיה והוא זנות — תשמור עליך התורה, [כי כל הפרק נאמר שם על התורה], והמשך הפסוק הוא "תבונה" והיא התורה, מקור התבונה — תנצרכה תנצור עליך, מכל דבר רע, ומהרהור חטא.

הגמרא חוזרת להמסופר על רבי אליעזר שנתפס למלכות רומי הרשעה, ומספרת על תפיסת רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון, והריגתו עלקדוש ה'.

הרומאים רצו לשמד את בני ישראל אחרי חורבן בית המקדש, וגזרו עליהם גזירות על שמירת התורה ומצוותיה.

תנו רבנן: כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון —

אמר לו רבי אליעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון "אשריך! שנתפסת על דבר אחר" על לימוד תורה ברבים — "אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים". א. גניבה ב. על לימוד התורה. ג. על שקראו לו "רבי". ד. על שלא בא לבית אבידן [ויבואר לקמן]. ה. על ששיחרר עבד.

אמר לו רבי חנינא "אשריך שנתפסת על חמשה דברים — ואתה ניצול! אוי לי שנתפסתי על דבר אחד — ואיני ניצול!"

וזה עדיף מאשר לעבור על בית אלילים.

ואכן כך היה. כי מטו התם⁽¹²⁾ כשהגיעו קרוב לבית הזונות, חזינהו ראו לזונות איתכנעו [גירסת העין יעקב: דאכנעו] מקמייהו הזונות ברחו להם לתוך ביתם!

אמר ליה: מנא לך הא? מנין לך, שסמכת על עצמך לעבור דרך בית הזונות, ולא פיחדת שיתגרה בך יצר הרע?⁽¹³⁾

אמר ליה: מקרא מפורש הוא [משלי ב] "כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם. מזמיה תשמור עליך תבונה תנצרכה". והתורה מגינה ומצילה מן העבירה [כמו שיבואר].

תלמידי רבא הבינו דרשה זו, ש"מזימיה" נדרש ל"תורה". היות ופירוש "זימיה" הוא "עצה", וסברו שכוונת האמורא לדרוש "מזימיה" והיא התורה — תשמור עליך. לכן מקשים על דרשה זו.

אמרו ליה רבנן לרבא: מאי נדרש מ"מזימיה"?

אילימא אם תאמר "תורה", דכתיב בה שכתוב בה בתורה [ויקרא יח] "זימיה", ומתרגמינן "עצת הטאין" —

ומה שהתרגום מוסיף "חטאין" הוא תוספת ביאור, וברור שתרגום המלה "זימיה" הוא "עצה", ולכן סברו תלמידי רבא ש"זימיה" היא ה"תורה" הנקראת עצה, וכמו שכתיב [ישעיה כח] "הפליא עצה הגדיל תושיה"

13. כתוב בספר בינה לעתים: על עצם העצה לא שאל [ורש"י לא פירש כן], כי הרי אמר לו את

12. וכתב רש"י, שדיברו שני החכמים ביניהם בדברי תורה.

יעקב אומר: לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה, אלא אם כן ממונה עליו תלמיד חכם כמו רבי חנינא בן תרדיון.

הרי שהיה גבאי צדקה? [ומסתמא נתן הרבה מממונו].

ומתריצין: הימנוה הוא דהוה מהימן אכן, היה איש נאמן וסמכו עליו, אבל מיעבד לא עבד הוא לא התעסק בכך.

ומקשינן: והא תניא שנינו בהמשך הסיפור, ששאל רבי יוסי בן קיסמא את רבי חנינא בן תרדיון "כלום מעשה בא לידך"? כלומר: הנני רוצה לשמוע התנהגותך. אמר לו רבי חנינא "מעוֹת של פורים שגביתי מבני העיר לצורך לחלק לעניים לסעודת פורים, ומעות אלו נתחלפו לי במעות אחרים של צדקה, וחילקתי את מעות הפורים לסתם צרכי צדקה, [ואסור לעשות כן במעות של פורים] ושילמתי מרכושי הפרטי את מעות הפורים" (16).

וטרם שהגמרא ממשיכה לספר, מסבירה הברייתא, למה אכן היה כן:

"שאתה רבי אלעזר עסקת בתורה ובגמילות חסדים, ואני רבי חנינא לא עסקתי בגמילות חסדים אלא בתורה בלבד".

ומאמר זה של רבי חנינא בן תרדיון הוא כדברי רב הונא —

דאמר רב הונא: כל העוסק בתורה בלבד — דומה כמי שאין לו אלוה להגן עליו! (14)

שנאמר [דברי הימים ב טו] בימי המלך אסא "וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת", ודרשינן: מאי פירוש "ללא אלהי אמת", בלי גמילות חסדים (15), שכל העוסק בתורה בלבד בלי גמילות חסדים — דומה כמי שאין לו אלוה.

ומקשינן: והאם רבי חנינא בן תרדיון בגמילות חסדים לא עסק?!

והא תניא שנינו ברייתא: רבי אליעזר בן

טעמו, שרוצה לכוף את יצרו והיה ברור לו שיוכל לעמוד בנסיון. ולכן לא שאל אותו עד אחרי שעברו.

אלא, התפלא על בריחתן של הזונות, ועל כך שאל אותו, מנין לך זכות גדולה זו, שאפילו הזונות מבינות ובורחות מפני שאינן רוצות להכשילך [כלומר: קדושתך הקרינה למרחוק אף עליהן]?

וענה לו, שזה בא לו בזכות התורה הקדושה.

14. כתב המהרש"א: מידותיו של הקב"ה שהוא גומל חסדים, ויש לאדם לילך אחר מידותיו יתברך ומי שאינו עושה כן, דומה למי שאין לו אלוה.

15. כתב המהרש"א: מידותיו של הקב"ה שהוא גומל חסדים, ויש לאדם לילך אחר מידותיו יתברך ומי שאינו עושה כן, דומה למי שאין לו אלוה.

16. עוד פירוש מפרש רש"י: מעותיו שהכין לעצמו לצורך סעודת פורים התחלפו לו במעות

הרי שאכן עסק בצרכי צדקה?

ומתרגינן: רבי חנינא **מיעבד עבה**, אבל **כדבעי ליה לא עבד לא עשה מספיק** (17).

הגמרא ממשיכה לספר, איך שרבי אליעזר בן פרטא ניצול ממלכות הרשעה.

אתיחו הביאו לרבי אליעזר בן פרטא לפני השופטים.

אמרו לו השופטים "מאי טעמא תנית למה למדת תורה ומאי טעמא גנבת?"

אמר להו רבי אליעזר: **אי סייפא** אם חרב לא ספרא לא ספר, **ואי ספרא לא סייפא!** והיות ששניהם אינם הולכים ביחד — **מדהא ליתא** כיון שעלילה אחת בודאי איננה בי — **הא נמי ליתא** גם השניה איננה בי, ומי שהלשין עלי שיקר לכם! (18)

ועוד שאלוהו "מאי טעמא קרו לך 'רבי'?"

ענה להם "רבן של תרסוים אני", מפני שאני רבם של האורגים.

ורצו לכווננו אם האמת הוא כדבריו, **איתו ליה הביאו לפניו תרי קיבורי שתי פקעיות של חוטים, ואמרו ליה שאלוהו: הי דשתיא והי דערבא**, איזה מהן הוא של שתי ואיזה של ערב?

וכיון שלא ידע **איתרחיש ליה ניסא** נעשה לו נס, **אתיא זיבוריתא באה דבורה נקבה אותיבא** והתיישבה על **דשתיא** על השתי, **ואתאי זבורא ובא דבור זכר ויתיב על דערבא** והתיישב על הערב.

ומכאן ידע איזה של שתי ואיזה של ערב שהשתי מקבל את הערב — **אמר להו רבי אליעזר: האי דשתיא והאי דערבא** זה של שתי וזה של ערב.

אמרו ליה השופטים: **ומאי טעמא לא אתית לבי אבידן?** (19) למה אינך בא להבית ששם מתאספין לאכול ולשתות לכבוד האלילים, ומתדבקין בו, ומפקחין על עסקי האלילים וצרכיה?

אמר להו רבי אליעזר: **איז זקן הייתי [גירסת עין יעקב: אני] ומתיירא אני שמא תרמסוני ברגליכם!**

ישראל — או סופר או בעל סייף, שניהם באיש אחד אין נמצאין, וכיון שאני בעל סייף איני חכם שונה. אמרו לו: והלא קוראים אותך רבי. משמע, שמפרש, שאין זו האשמה נוספת, אלא ראייה שהנהו חכם.

19. כן פירש רש"י.

והתוס' [עמוד א ד"ה הרחק] מפרשים: לא היה מקום מינות ממש, אלא מקום ויכוח, ומתקבצים שם חכמי עובדי כוכבים, ונושאים ונותנים בדיניהם.

של צדקה, וחילקם לעניים, ולא נפרע לעצמו מארנקי של צדקה.

התוס' מקשים על פירושים אלו, ומפרשים פירוש אחר.

17. כתב רבינו חננאל: לפי עשירותו, שהיה עשיר גדול לא עשה מספיק.

והנראה לבאר: רבי חנינא, אכן עשה הרבה, אלא שכרוב רוחב ליבו וכרוב ענותנותו, סבר לעצמו שלא עשה כדבעי.

18. זה לשון רבינו חננאל: אמר להו: דרך בני

דהוה כתיב שנכתב מחשיבי מלכות מאת חשובי רומא לשדורי לבי קיסר והיה מיועד אל קיסר רומי, ושדרוה על ידיה ושלחו את האיגרת על ידו דהחוא גברא של המלשין הזה, כלומר: מינו אותו לשליח.

וכדי שלא יעיד בחזירתו — אתא אליהו פתקיה השליכו למרחק של ארבע מאה פרסי.

אזל ולא אתא ולא שב לביתו עוד.

כך ניצול רבי אליעזר בן פרטא

וממשיכה הגמרא לספר, מה נעשה ברבי חנינא בן תרדיון.

אתיווה הביאו לפני השופטים לרבי חנינא בן תרדיון.

אמרו ליה השופטים: אמאי קא עסקת באורייתא?

אמר להו רבי חנינא "כאשר צוני ה' אלקי" (20)

מיד גזרו כמה גזירות — עליו לשריפה, ועל אשתו להריגה, ועל בתו לישוב בקובה אהל של זונות.

הגמרא מבארת למה נגזר עליו כן בדין שמים.

עליו לשריפה: על שהיה הוגה את השם [שם י"א-א השם] באותיותיו דורשו בארבעים ושתים

[אמרו לו]: ועד האידינא עד עתה — כמה סבי איתרמום כמה אנשים זקנים נרמסו?

אתרחיש ניסא נעשה לו נס, שההוא יומא אירמם חד סבא, שאכן ביום הזה נרמס שם זקן אחד.

שאלוהו "ומאי טעמא למה קא שבקת שיחררת עבדך לחירות". והרומאים גזרו לא לעשות כן, לפי שהוא דת יהודית.

אמר להו רבי אליעזר "לא היו דברים מעולם".

קם חד מינייהו אחד מן הרומאים לאסחודי ביה ורצה להעיד שהוא ראה כן במו עיניו.

אתא הגיע אליהו הנביא זכור לטוב, אידמי ליה נדמה להמלשין ההוא כחד מחשובי דמלכותא כאחד מחשובי הרומאים, אמר ליה אליהו לאותו מלשין: הזהר לך ממנו! מדאיתרחיש ליה ניסא בכולהו הרי אתה רואה שבכל השאלות קרו לו נסים — בהא במלשינות זו, נמי איתרחיש ליה ניסא עוד יקרה לו נס, וההוא גברא כלומר: אתה! בישותיה הוא דקא אחוי רשעותו תיראה לעינך כל, כלומר: יאמרו עליך שעדותך עדות שקר. לכן, עצתי היא שלא תעיד!

והמלשין ההוא לא אשגח ביה, התעקש, ולא שם לבו לדברים אלו.

קם למימר להו ועמד על רגליו להעיד.

הוא כתיבא איגרתא היה שם איגרת כתובה,

20. לא הכחיש כמו שהכחיש רבי אליעזר בן פרטא. ולכן שרפוהו כרוך בספר תורה.

20. כתב המהרש"א: רבי חנינא בן תרדיון לימד תורה ברבים, כמו שאמרה הגמרא לקמן שהיה מקהיל קהילות [והגה את השם בפרהסיא], לכן